דער 75־טער געבוירען־טאג פון באוואוסטען אידיש־רוסישען שריפטשטעלער בן־עמי (מרדכי ראבינאוויטש)

פון נחמן מייזיל

וועד פון די אידישע און אידיש־רוסישע לעזער געדענקט ניט דעם ליעבען, סענ־טימענטאלען און ווייכהארציגען שרייבער בן־עמי ? וועד פון די עלטערע און אויך היינטצייטיגע לעזער האט זיך ניט גע־קוויקט מיט זיינע טיעף־ריהרענדע און אמת־מענשליכע מעשות פון דעם פאטרי־ארכאלען אידישען שטעדטעל? בן־עמי'ס ...

... לער אנצושרייבען אויף דער טעמע : "עס איז אנגענעהם און ליעב צו שטארבען פאר דעם פאטערלאנד", און מרדכי ראבי־נאוויטש (דער שפעטערדיגער בן עמי) שרייבט אן א "סאטשינעניע" וועגען דעם אידישען העלד פון די חשמונאים בר־כוכבא און דעם תנא ר' עקיבא, וועלכע האבען געקעמפט פאר דעם אידישען פא־ ...

... מענדעלען — איז נאך ניט געווען ניט קיין אידישע, ניט קיין העברעאישע ליטע־ראטור אין אמת'ן זין. עס זענען געוועזען מענשען וואס פלעגען צייטענווייז לעזען. אבער דאס איז געוועזען א דבר טפל...

אין יענער צייט, צוריק מיט איבער 40 יאהר איז נאך אדעס ניט געווען דער אדעס, וואס איז געווארען מיט א פאר ...

... צונגען האבען די שרייבער באמיהט זיך צו זוכען א לעזונג צו די פארפלאנטערטע אידישע פראבלעמען.

ש. דובנאוו דערצעהלט אין זיינע זכרונות וועגען איינער א זומער נאכט אין אלול, אויף דער זומער־וואוינונג אין לוסט־דארף ביי אדעס אין יאהר 1891. עס זע־נען דאן געווען מענדעלע, שלום עליכם, ...

... צוזאמען אדורכגעמאכט די שווערסטע צייטען פון רדיפות, פון רעאקציע, און געמיינזאם אדורכגעשלאגען וועגען אין דעם ווילד־וואלד פון אידישען פאליטישען און געזעלשאפטליכען לעבען. אין די בשותפות'דיגע, הארציג־פריינדליכע זי־ ...

... געריהרט דעם לעזער מיט זייער אויפריכ־טיגקייט.

אין עטליכע יאהר ארום, אין 1886, קעהרט זיך בן עמי אום קיין אדעס.

דענסטמאל — דערצעהלט בן עמי אין די דערמאהנטע עראינערונגען וועגען ...

אין שפאן...

פון שמשון פיזעל.

איך טראג א געהארבעטער א יאך אויף מיין רוקען
אזוי ווי א קעמעל געלאדען אין שפאן,
בויגט זיך מיין מידקייט אין וואכיגען פיבער,
דורך טעג מיינע יונגע אין אייביגען שפאן.

רייסט זיך ארויין דער באגינען אין פענסטער,
שוין ציטערט מיין אומרו אין יעדען געביין,
צופראלען זיך טירען מיט לויף און געפילדער,
און סקריפען אזוי ווי מיין הארץ מיט געוויין . . .

קלינגט זיך פאמעליך דער שטאדטישער זייגער,
באמבעלט אין הארצען א גרויקייט אריין,
וועבט זיך אין קאפ נאך א גאלדענער חלום,
ביז איך דערווערג אים און בינד אים אליין.

גריזשען שוין רעדער מיט טומעל די גאסען,
לויף איך א ווילדער מיט דולקייט צוטראגען,
טרייבען די שפיצען, אויף טורעמס די ווייזער,
אזוי ווי זיי וואלטען מיט בייטשען מיך יאגען . . .

א פארטאג

פון א. געלמאן.

ליגט א מענשעל אין א בעטעל,
זוכט מיט ווייסלען אין דער פינסטער :
אך, ווי בענקט ער נאך חברים !
אלע האבען איהם פארלאזען
אין זיין ראנגלעניש מיט שווינדזוכט.
וואלטען קומען אלע, אלע
אין זיין צימערל, דעם ענגען,
און אפילו שטארקע שונאים —
ער וואלט מוחל זיין איצט יעדען !
מיט די שווינדזיכטיגע ארעמס
יעדערען ארומגענומען,
און מיט אלעמען צוקושט זיך. —
נאר נישטא נאך קיינער, קיינער,
און דער סוף — אלץ נעהנטער, נעהנטער . . .

* * *

און א העלער שיין פון מזרח
מיט די שווינדזיכטיגע שטראלען
שפארט אריין דורך מוטנע פענסטער,
און דאס מענשעל אויפ'ן בעטעל
שיקט דעם שטראל א בליק, א כמורנעם
פון א גוסס'דיגען לעבען.
עס באגעגענען זיך בליקען
פון א שווינדזיכטיגען נפש
מיט א שווינדזיכטיגען שטראלכעל :
איינער פליהט־ ארויף צום לעבען,
צווייטער זינקט־ אראפ צום טויט . . .

א גרויסע סענזאציע מיט אן עלוי

די "ווילנער שטימע" דערצעהלט פאלגענדעס :

אין דעם שטעדטעל ש—ר איז גע־שעהן פאלגענדע סענזאציאנעלע געשיכ־טע : שמחה וו—ן, א שעהנער 18 יאה־ריגער בחור, א קיילעכדיגער יתום, וואס זיצט יומם ולילה על התורה ועל העבודה אין "בערדיטשעווער קלייזעל", רעכענט זיך אין שטעדטעל פאר איינעם פון די ...

...

— זי וויל צוזאמען מיט מיר אי־בערגעהן צום אידענטום — האט שמחה ערקלעהרט.

וואנדא לערענט זיך דערוויל "אי־דישקייט" און גאר אין גיכען איז צו ער־ווארטען וועט דאס "פארעל" שוין לעבען אלס אידען, ווי גאט האט געבאטען.

THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
542 Dundas St. West. Telephone Trinity 6830-6831
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

די פאליטישע וואך

די פלאטען קאנפערענץ אין לאנדאן האט א גאנצע וואך געפיבערט. און איין טאג האט מען ניט געוואוסט וואס דער צווייטער וועט מיט זיך ברענגען. אט האט מען זיך אויסגעגליכען און פארשטענדיגט. און אט האבען זיך באוויזען נייע שטיינער אין וועג. און עס האט אויסגעוויזען צו זיין אוים שדוך. ערשט סוף וואך האבען אלע פרייער אפגעאטעמט. און מען האט אנגעהויבען צו גלויבען. אז עטוואס וועט דאך דערגרייכט ווערען. און אז די צאל פון גרויסע שיפען (בעטעלשיפס) וועט באגרענעצט ווערען. וועגען די אנדערע סארטען שיפען. די לייכטערע. זאל עס הייסען אז מען דינגט זיך נאך. וועגען זיי אבער זאלען אלע זיין איינשטימיג. אז מען דארף איינפירען עקאנאמיע און באגרענעצען די צאל פון די גרויסע קריעגס־שיפען.

דינגט מען זיך אזוי אין לאנדאן ארום דער אנטוואפנונגס־קאנפערענץ. און אין אינדיע איז דערוויל לעצטע וואך געפייערט געווארען "אינדיפענדענס דעי". דער טאג פון אומאפהענגיגקייט. לויט דעם באשלוס פון דעם אל־אינדישען קאנגרעס. וועלכער איז מיט א חודש צוריק אפגעהאלטען געווארען אין לאהאר.

..."לאנג זאל לעבען די רעוואלוציע ! ארונטער מיט'ן יוניאן דזשעק ! הורא פאר'ן נאציאנאלען פלאג !" די און ענליכע אויסרופען האבען זיך געהערט ביי דער דעמאנסטראציע. און די רעדנער האבען די דעמאנסטראנטען אויפגעפאדערט פארצוזעצען דעם קאמף געגען דער אויסלענדישער באהערשונג. און פארווירקליכען די אומאפהענגיגקייט.

זענען אזעלכע דעמאנסטראציעס פארגעקומען אין פילע שטעדט איבער אינדיע. אבער לארד אירווין. דער וויצע־קעניג איבער אינדיע, האט אויף דעם געענטפערט. אז די בריטישע רעגיערונג איז קאטעגאריש אנטשלאסען ניט צו גיין ווייטער פון א דאמיניאן סטאטוס. ווארנענדיג דערביי די אנהענגער פון פולער אומאפהענגיגקייט. אז די רעגיערונג וועט אלעס טאן איינצוהיטען ארדנונג און אפהיטען דאס געזעץ.

אין די דאזיגע רעגיערונגס־דערקלערונג ניט אזוי וויכטיג מיט דעם, וואס עס איז אן ענטפער־אויף די דעמאנסטראציעס. נאר וואס עס איז די ערשטע אפיציעלע רעגיערונגס דערקלערונג זינט דעם קאנגרעס אין לאהאר.

דער פעסטער באשלוס פון איין זייט פאר פולשטענדיגער אומאפהענגיקייט, און פון דעם צווייטען צד נאר פאר דאמיניאן סטאטוס — וואו זשע ליעגט דער אויסוועג, דער מיטעל־פונקט, ארום וועלכען מען זאל זיך קענען איינִיגען. האבען זיך שוין טאקע פילע דערשראקען פאר דעם, באזונדערס די. וועלכע האבען אינוועסטירטע קאפיטאלען אין אינדיע. און דער "אינדיא אפיס" אין לאנדאן איז דאריבער לעצטע וואך געצוואונגען געוועזען צו דערקלערען. אז "ענגלאנד האט ניט בדעה צו דערלויבען א צושטאנד פון זאכען. וואס זאלען דערמעגליכען אז אינדיע זאל ניט וועלען צאלען אירע חובות".

די אנטוואפנונגס־קאנפערענץ, אינדיע און א דריטע וויכטיגע פאסירונג — די רעזיגנאציע פונ'ם שפאנישען דיקטאטאר. אויף פרימא דע ריווערא'ס פלאץ אלס פרעמיער זיצט שוין יעצט א צווייטער. עס זאל אויך הייסען אז דעם קעניג אלפאנזא'ס מאכט איז יעצט שטארק פארגרעסערט געווארען. אבער אין מאדריד, ווי אין אינדיע, זענען לעצטע וואך אויך פארגעקומען דעמאנסטראציעס. ביי וועלכע די דעמאנסטראנטען האבען גע־שריען "נידער מיט דער מאנארכיע !, און "עס לעבע די רעפובליק!" אזוי אז די לאגע אין נאך דארטען ניט אין גאנצען קיין שטילע.

און נאך שפאניען — רוסלאנד, וועגען וועלכער מען האט לעצטע וואך פארלאנגט אינטערווענציע מצד אויסלאנד. ניט קיין מיליטערישע אינ־טערווענציע, נאר פון אן אנדער סארט.

האבען די פאריזער טעלעגראמען איבערגעגעבען. אז אלעקסאנדער קערענסקי און פראפעסאר פאול מיליוקאוו האבען זיך געווענדעט צו דער פראנצויזישער ראדיקאלער פארטיי. וועלכע איבט אוים א גרויסע מאכט אין פארלאמענט. פארלאנגענדיג פון זיי אן אייראפייאישע אינטערווענציע, אז מען זאל אין רוסלאנד אויפהערען די פילע היגריכטונגען, די רדיפות אויף די פויערים א. ד. ג. און די ראדיקאלע גרופע האט אויסגעקליבען א קא־מיטעט צו מישב זיין זיך וועגען דעם.

* * *

אין דער צייט ווען די אויסערליכע וועט שטורעמט מיט אזוי פיעל פראגען, האט אונזער אייגענע קאנאדע פאר זיך אויך ניט וועניג פרא־בלעמען.

קודם כל די פראגע פון ארבייטסלאזיגקייט, וועלכע האט לעצטע וואך אנגענומען א שארפע פארם. ניט נאר אין וואנקאוווער, וואו עס איז געקו־מען צו אן אפענעם צוזאמענשטויס צווישען די ארבייטסלאזע און די פאלי־ציי. נאר אויך אין א סך אנדערע פלעצער אין פילע טיילען פון לאנד.

רעדט מען יעצט וועגען א "ראיעל קאמישאן", וואס זאל אונטערזו־כען די זאך, וועגען איינפירען ארבייטסלאזיגקייט־פארזיכערונג, און מען ווארפט אן אנדערע פלענער. און עס איז גוט וואס מען האט אנגעהויבען פארצושלאגען פארשידענע פלענער, וואס די זאך האט שוין צופיעל אויפ־געריסען די אויגען, ווייל צופיעל האט מען עס שוין געוואלט פארקוקען, באזונדערס אין די רעגיערונגס־קרייזען. און עס וועט אויך קיין וואונדער ניט זיין, אז ביי דער דערעפנונג פון דער פארלאמענט סעסיע וועט די ארבייטס־לאזיגקייטס־פראגע פארנעמען א פלאץ, און א וויכטיגען.

בכלל גענומען וועט די קומענדע פארלאמענט סעסיע זיין א וויכטי־גע, ווייל אלע סמנים ציינגען אז מיר שטייען ערב וואלען.

און אין הלכות געזעצגעבונג וועט זיכער אויך מוזען ארויפשווימען די פראגע וועגען די "בראוקערס". צי די זאך קען ארונטערגענומען ווערען אונטער פעדעראלען שוין, אדער עס מוז בלייבען א פראווינציעלע פראגע, עטוואס וועט אבער מוזען געטאן ווערען צו פאראייניגען אויף איין אופן אדער אויף א צווייטען די באזונדערע פראווינצען, אז עס זאל איינגעפירט ווערען אן איינהייטליכע געזעצגעבונג צו באשיצען דעם ברייטען עולם פון די שווינדלערישע "בראוקערס".

די פראווינציעלע רעגיערונגען גופא ווייזען שוין ארויס א ווילען פאר אזא איינהייטליכער געזעצגעבונג.

און אויך די פראגע וועגען "עמפייער טרייד", וועלכע הויבט אן צו ווערען א וויכטיגע פאליטישע "אישו" אין ענגלאנד. און ארום וועלכען מען "בומט" שוין לארד ביווערברוק'ן אלס קאנסערוואטיווען פירער, וועט מוזען באשעפטיגען קאנאדע.

* * *

האט אונז די לעצטע וואך געבראכט פון מאסקווע א ידיעה, וואס איז פון אויסערגעוועגליכער באדייטונג פאר'ן אידישען לעבען אין ראטענלאנד.

דאס פרעזידיום פון "ציק" האט באשלאסען צוריק צו געבען דאס דעכט צו די געוועזענע אידישע סוחרים, וואס וועט זיי געבען א מעגליכקייט צוריק אנצושליסען זיך אין די קאלעקטיוען און אין די קאאפעראטיוען.

זאל נאר אין גיכען ניט אנקומען קיין אנדער ידיעה, וואס זאל דעם באשלוס מאכען צו גארנישט.